

miloš arsić

VREME KONFRON TACIJA

na marginama drugog
novosadskog likovnog salona

Ovogodišnji *Novosadski likovni salon* izazvao je, mnogo pre zvaničnog otvaranja, brojne rasprave i polemike među umetnicima, uglavnom zbog krajnje neobične i smele koncepcije. Naime, tridesetogodišnji, intenzivan razvoj likovne umetnosti u Novom Sadu, a posebno u poslednjih desetak godina kada se pojavila generacija školovanih i talentovanih umetnika, zainteresovanih za skoro sve likovne discipline i sa vidnom namerom istraživanja i eksperimentisanja likovnom formom, snažno se nametnula potreba za drukčijim načinom organizovanja zajedničkih izložbi. U isto vreme, davno već prisutno ali uporno odlaganje vrednovanja likovnog stvaralaštva zahtevalo je uvođenje novih, do sada u Novom Sadu neprimenjenih metoda prezentacije likovnih dela.

Godišnje izložbe ULUS-a za Vojvodinu i slične izložbe Udruženja primenjenih umetnika i dizajnera predstavljale su mahom izložbe klasičnog, revijalnog karaktera, bez želje direktnog ukazivanja na pravo stanje likovne umetnosti u Novom Sadu. Slično je bilo i sa izložbom *Savremeni likovni umetnici Vojvodine* (1968), jubilarnom izložbom *Ateljea 61* ili *Prvim novosadskim likovnim salonom*. Nijedna od navedenih izložbi nije primenila metod selekcije (izuzetak je, možda, izložba *Savremena likovna umetnost Vojvodine* iz 1972, koju, na žalost, Novosađani nisu imali prilike da vide) kao jedan od mogućih načina vrednovanja, a još manje bar neki od studijskih metoda koncipiranja izložbi. Ovakav način pristupa likovnom stvaralaštvu (ne radi se samo o izlagačkoj politici) uslovio je situaciju da se samo kroz retke i ne baš najsrećnije odbrane retrospektivne izložbe sagledaju pojedini momenti shvatanja likovnosti, više u prošlosti nego u ovom likovnom trenutku.

Polazeći od navedenih momenata, Organizacioni odbor *Novosadskog likovnog salona* predložio je sasvim novu i za Novi Sad skoro revolucionarnu koncepciju koja bi obezbedila izlaganje samo onih likovnih dela koja predstavljaju najznačajnija ostvarenja. Najkarakterističniji momenti tog neobičnog stava su osnivanje Selekcione komisije sastavljene od samih umetnika, istoričara umetnosti i likovnih kritičara. Imenovanjem u ovu Komisiju članova iz Beograda, Zagreba i Ljubljane želela se izbeći moguća pristrasnost, nekritička dobronamernost, nezameranje, ali i, što je mnogo važnije, da poznati stručnjaci upoznaju još bolje stvaralaštvo novosadskih umetnika.

Zatim, na *Salonu* mogu, takođe, prvi put, ravnopravno i na jednom mestu da izlažu članovi sva tri umetnička udruženja, čime se, konačno, razbija ona veštački stvorena podela na »čiste« i »primenjene« umetnike. Takođe, mladim stvaralocima koji do sada nisu, sticajem raznih okolnosti, uspeli da postanu članovi nekog Udruženja i samim tim dobiju veću mogućnost potvrđivanja vrednosti, omogućeno je da ravnopravno konkurišu i, eventualno, dokažu svoju vrednost.

Za *Salon* je prijavilo učešće 67 autora sa 235 radova (znači, polovina »zvaničnih« umetnika koji žive i rade u Novom Sadu), međutim, Selekciona komisija izabrala je 102 rada četrdeset jednog autora. Ovi podaci jasno govore o zaista poraznom rezultatu već ove prve, ne baš stroge, selekcije, a pogotovu kada se ovome dodaju i umetnici koji nisu hteli (pre nisu smeli) da konkurišu, što nedvosmisleno znači da kvantitet broja likovnih stvaralaca ne mora obavezno da pređe u kvalitet ni u očekivanu likovnu angažovanost.

Najkarakterističniju crtu ovogodišnjeg *Salona*, po prvi put u istoriji održavanja revijalnih izložbi, ne daju slike, već keramika, crtež i grafika. Dominantan broj mladih stvaralaca daje izložbi posebno obeležje koje, u stvari, znači da je došlo vreme jedne poletnije, radoznalije generacije, veoma zainteresovane za savremene tokove umetnosti i nove pristupe istraživanja elemenata vizuelnog. Ta činjenica nameće pitanje — ne smene generacija jer to je u umetnosti skoro apsurdno — nego sukoba i naglašene konfrontacije ideala starijih stvaralaca, mahom umetnika okrenutih motivu Vojvodine i traženju, uzaludnom i nepotrebno, nekakvog vojvodanskog stila i likovnog jezika, i, sa druge strane, mladih umetnika oslobođenih takvih utopijskih traženja, već raspoloženih u jednom likovno-kosmopolitskom duhu insistiranja na što čistijoj likovnosti.

Izložene grafike predstavljaju, nesumnjivo, osnovnu vrednost i bitno obeležje *Salona*. Većina grafičara donosi, svaki na svoj autonoman način, novo i bogatije likovno interesovanje, naglašenu inventivnost i spontanost u traženju odgovarajućeg izraza. Grafika, koja je već godinama vezana za Ankiću Oprešnik i Milana Kerca i, u novije vreme, Milana Stanojeva, obogaćena je nekim talentovanim i originalnim umetnicima (Arvantidis Sterjos, Dragan Stojkov, Cvetan Dimovski, Petar Čurčić), što pokazuje da polet savremene jugoslovenske grafike nije mimošao (kao kod vajarstva, slikarstva i tapiserije) Novi Sad.

Milan Stanojev ponovo najavljuje likovno iznenađenje već potpuno oslobođeno svake naracije i didaktičnosti, kondenzujući u čvrste oblike i smele odnose jedno posve neobično shvatanje grafike koja dobija naglašene elemente prostornosti i neku vanvremensku dimenziju. Cvetan Dimovski odlazi u još tananije ispitivanje atmosfere i psihologije određenih događaja, Sterjos bitno rediguje svoje sadržaje, dok Dragan Stojkov svojim sitoštampana pokazuje već potpuno jasnu likovnu nameru. Najprijetniji doživljaj priređuje Petar Čurčić svojim bakropisima nekonvencionalno shvaćenim, ostvarujući duhovite, ali i sugestivne likovne odnose jasne umetničke ideje i kompleksnog sadržaja.

Umetnici koji su crtežima predstavili svoje vizuelno istraživanje (opet predstavnicima najmlađe generacije) daju ovom likovnom području novu dimenziju potpuno oslobođenu usputnog beleženja. Ovi crteži, konačno, veoma sigurno prerastaju u potpuno autonomnu, likovnim vrednostima obogaćenu, umetničku disciplinu ravnopravnu sa ostalima i pogodniju za kontinuirano plastično eksperimentisanje. Oni donose neposrednost u doživljaju i materijalizaciji, kao i kompleksnije istraživanje najtajanstvenijih momenata vizuelnih senzacija. To je posebno karakteristično u konstruktivnoj potenciranosti značenja linija i oblika kod Ferencza Mauritsa, naglašavanju strukturalnosti kod Vere Zarić i isticanju snage hermetičkih oblika Vladimira Bogdanovića. Takođe, preciznost linija Vladimira Nikolića, duho-

vita asocijativnost Slobodana Kuzmanova i nonšalantnost poteza Milana Milića elementi su mogućnosti i vrednosti autonomno shvaćenih crteža.

Kvantitativna premoć slikara na *Salonu* ne može da prikrije činjenicu da se novosadsko slikarstvo u ovom trenutku nalazi u osetnoj kreativnoj stagnaciji. Starija generacija umetnika, već potvrđenih vrednosti i izgrađenog likovnog izraza (čak i motiva, koji je vremenom kod većine prerastao u temu i neku vrstu opsesije koja ih često sprečava da krenu nekim novim, nepoznatim likovnim vodama), i dalje istražuje u tim domenima, ali bez onog žara od pre petnaestak godina približavajući se, u isto vreme, jednoj vrsti manirizma (onog najopasnijeg, sopstvenog) čime akademiziraju svoj mukom izgrađeni likovni jezik, umesto da ga dalje bogate i usmeravaju u nepoznato. Međutim, ni slikari mlade generacije ne uspevaju da ozbiljnije pristupe proučavanju likovnih problema. Većina se najčešće priklanja onoj najlakšoj vrsti nadrealizma zasnovanog na jednostranoj upotrebi nadrealnih atributa (sa izuzetkom Dušana Todorovića koji je svojim kinetički shvaćenim slikama doneo najprijetnije osveženje).

Zanimljivo je da se na *Salonu* nalazi samo jedna tapiserija (Nada Adžić), smelo rešena, te za tapiseriju koja se u Novom Sadu neguje ipak predstavlja nešto neuobičajeno. Ta činjenica nedvosmisleno postavlja pitanje šta je sa umetnicima okupljenim oko *Ateljea 61*, odnosno da li je ovoj sredini potrebna tapiserija koja se skoro isključivo (sem kod Boška Petrovića) zasniva na reprodukcijama slike u drugi materijal — vunu?

Još siromašnija u idejama, sadržajima i izrazu, novosadska skulptura skoro verno prikazuje na ovoj izložbi svoje pravo lice. Radovi Ratka Gilkića, Julijane Kiš i, sasvim neočekivano, Ljubomira Denkovića, koji, suprotno ovim izloženim radovima, poseduje znatno kreativnije radove u svom ateljeu, još nemaju onu snagu i likovnu znatiželjnost Jovana Soldatovića. Ovaj umetnik stalno u potrazi za što autonomnijim izrazom, ali ne i za bogaćenjem svojih vajarških ideja, zainteresovan je ovoga puta prvenstveno za jedno novo shvatanje fature, što je ipak dovoljno da potvrdi njegovu superiornost u ovoj sredini.

Kao što se i očekivalo, keramika je na izložbi dobila jedno od primarnih mesta, što potvrđuje njene sve kompleksnije mogućnosti sintetizovanja elemenata pikturnog, skulpturalnog i iskonsko keramičkog, posebno u keramičkim panoima Dragoljuba Adžića i keramoplastici Aranke Mojak. Oblici primenjenih umetnosti i dizajna predstavljeni su svežim i duhovitim plakatima Jovana Lukića, proučiranim skicama scenskog kostima Mirjane Stojanović-Mau-letom (lutke i crteži) Jasne Petrović, kao i funkcionalno rešenim stolicama Mirka Stojnića. Bilo bi veoma zanimljivo tražiti uzroke tako malog broja umetnika koji se bave dizajnom i primenjenom umetnošću (posebno grafičkim dizajnom). Konstatacija da se, možda, radi o krizi ovih likovnih oblasti verovatno bi bila prestroga, ali je ipak činjenica da su ponuđeni radovi znatno ispod renomea pojedinih autora.

Dominacija grafike, keramike i crteža, osrednjost većeg broja izloženih slika i skulptura i prilično bleđa slika novosadske škole dizajna — neke su od karakteristika *Drugog novosadskog likovnog salona*. Veliki broj mladih stvaralaca koji nose brojnost likovnih interesovanja i shvatanja, nesumnjiv talenat i spremnost da rešavaju najkomplicovanije likovne probleme, najznačajnija je pojava na ovoj izložbi i u ovom likovnom trenutku Novog Sada. U isto vreme, *Salon* pruža izvanrednu priliku otvorenijeg, dugo već odlaganog dijaloga o stanju likovne umetnosti u Novom Sadu, njenoj pravo vrednosti i mestu u savremenoj jugoslovenskoj umetnosti.